

٢٣ى حوزەيران، بەلام ئەمجارەيان لە بەغدا

بورهان أ. ياسين

٢٠١٦/١٢/١١

تێپەراندنى بودجەى عێراق بۆ ساڵى ٢٠١٧ لە پەرلەمانى ئەو وڵاتەدا بەر لە چەند رۆژیک، کە تیايدا چەند برگەیهکی تايبەت بە ھەریمی کوردستان جیگای کرایەو، رووداویکی ھەر وا ئاسایی نەبوو.

زۆر جار لە سیاسەتدا ھەلەیهک لەلایەن سیاسییەکانەو دەکرێ ئەویش جیاکردنەوێ ئاستەکانی کار و چالاکی و ھاوسەنگی سیاسییە. ھەر بەم پێوەرەش ھەر ئاستیک، دابراو لە ئاستەکانی دیکە، بە جیا تێگەشتنی بۆ دەکرێ و ھەلۆیستەیان لەمەر وەردەگیرێ. لە لایەکی ترەو بەشتر و دروستتر وایە کە رەگەزەکانی سیاسەت لە پیکھاتەیهکی یەکگرتووی ئاستەکاندا ببینرێن لە شیوازی کاروکاردانەو و تیکھەلکیش و کاریگەری ھەمەلایەنە لە نیوان ئاستەکاندا ببینرێن وە راقەیان بۆ بکری.

لەم وتارەدا ھەول نادەم بچمە ناو وردەکارییە دەستوری و یاساییەکانی برگە پەيوەندیدارەکان بە ھەریمی کوردستان، وە بە تايبەتی پرسباری ئەوێ ئایا ئەم برگانە وەک خۆیان جیبەجی دەکرین یان نا. لە راستیدا تێپەراندنى بودجە بەو شیوہیەکی کە کرا کۆمەلێک رەھەند و مانای سیاسی گرنگ لەخۆ دەگرێ وە ھەر لەبەر ئەوہشە کە پێویستە ئەم رووداوە بخریتە ناو نەسەقیکی فراوانتر کە کۆمەلێک رەگەز و پیکھاتەکی گرنگ لەخۆ دەگرێ. دواجار دەکرێ ئەم جۆرە بینینە فرەرەھەندە سوودی بۆ بواری سیاسەتی عەمەلێش ھەبێ.

بەم مانایەش ئەم وتارە ھەولیکە بۆ وروژاندنى چەند تیبینیک، کە نەک ھەر پچر پچر نین، بەلکو بە ھەموویان وە لە بەیەکەوہ گریدانیکى ئورگانیکیدا ھیمای گورانکاریکی

گرنگن لە هاوسەنگى هيز لە هەريئى كوردستاندا. بەم مانايەش رووداوەكە لەو ئاستەدا نامينتەووە كە ئايا لە كاتى جيبەجيكردنى برەگە پەيوەنديدارەكان بە هەريئەووە چەندە كاريگەريان لەسەر چاككردنى بارى بژيوى خەلكى كوردستان، بە تايبەتى موچەخۆران، دەبيت.

ئەو بۆچوونەى كە دەخووزم ليژەدا جەختى لەسەر بكەمەووە ئەووەى كە رووداوەكە كۆمەليك رەهەندى گرنگ (دوور لە رەهەندە ئابوورەكە) لە خو دەگرى كە بۆ تيگەيشتنىكى هەنووكەيى و دوور مەودا لە بارى هاوسەنگى هيز و ململانى سياسيەكانپيويستە. مەسەلەيەكى گرنگيش لەم بوارەدا هەلبەتە ئاراستەى گۆرانكارىە لە ئوسولى ياربيە سياسيەكاندا لەسەر بنەماى گۆرانكارى لە پيگەى سياسى ياريكارە سەرەكيبەكانى مەيدانى سياسى لە هەريئى كوردستان:

(١) پيم وايە خەباتى پەرلەمانتارانى "چار" فراكسيۆنە كوردستانىەكە، بە تايبەتى سيانيان، ئاكاميكى سياسيانەى باشى هەبوو. دوور نارۆم ئەگەر بليم ئەمە ٢٣ى حوزەيرانىكى ديكە بوو. ئەووەى پيشووتريان لە هەوليژ لە ٢٣ى حوزەيرانى پار (٢٠١٥) روويدا، بەلام ئەمەيان بەر لە چەند رۆژيك لە بەغدا روويدا: هەر وەك جارى پيشوتر لە هەوليژ، ئەمجارەشيان پارتى ديمۆكارتى كوردستان بوو بە كەمىنەيەكى كەم دەسەلات، ئەوئەندەش بيئەسەلات بە رادەيەك هيچ بژاردەيەكى بۆ نەمايەووە تەنها ئەووە نەبيت، هەر وەك لە ٢٣ى حوزەيران لە پەرلەمانى كوردستان، ببى بە كەمىنەى پەرلەمانى، ببى بە ئوپوزيسيۆن و بايكۆتى پەرلەمانى بەغدا لە يەكيك لە كارە هەرە گرنگەكانيدا بكات، كە ئەويش برياردان بوو لەسەر بودجەى عيراق بۆ سالى ٢٠١٧.

هەر وەكچۆنە ٢٣ى حوزەيرانى پاردا لە هەوليژ پارتى لەو حزبە خاوەن دەسەلاتى رەهاىە بچوكبوويەووە بۆ قەوارە راستەقينەكەى خو (واتە قەوارەى كەمىنە بوون)، لە بەغداش هەر وەها ئەو دژايەتيەى كە بەردەوام هەبوو لە دەسەلاتى ئەم حزبەدا جوان دەرکەوت: دژايەتيەكە زۆر سادەيە ئەويش كەمىنە بوون لە پەرلەماندا لە لايەك، بەلام بوونى دەسەلاتىكى رەها بە دەست ئەو حزبەووە لە دەرەووەى پەرلەمان لە لايەكى ديكەووە. زەقبوونەووە و والابوونى ئەم دژايەتيە لە ماوہى ساليكدا (لە دوو رووداوى گرنگدا لە هەوليژ و لە بەغدا) دەبيتە بنەمايەكى نوئ بۆ سياسەتکردن لەگەل پارتى لەسەر بنچينەى والابوونى ناهاوسەنگى هيز، وە والابوونى ئەو راستيبەى كە حزبىك كەمىنەى پەرلەمانى هەيە بەلام زۆرينەى رەهاى دەسەلاتى فيعلى بە دەستەوويە:

(٢) جاريەكەمەپارتيلە بەغدا هەيمەنە و بالادەستى بە شيوہى کردار لە دەست دەدات، هەرچەندە ئەم لە دەست دانەهەر زووتر هيئامو و هەنگاوە کرداربيەكانى دەرکەوتبوون، وەك بۆ نموونە لە حالەتى لابرديى بابەكر زيبارى وەك سوپاسالارى عيراق وە متمانە

وەرگرتنەوێ لە هوشیار زییاری. ئەم رووداوە تومارکردنی لوتکەیهکی نوێ بوو لە کاری پەرلەمانیدا، وە پەيامەكەش روون بوو: ئیتر پارتی دیمۆکراتی کوردستان، هەرۆک و ترا، بۆجاری دوویم کەمینهبوونی دەرکەوت. بەلام بۆ ئەوێ ئەم رووداوە، وەك هێما لە گۆرانیکاری لە هاوسەنگی هیز و ئوسولی گەمە سیاسییەکان، ببیتە هۆکار و فاكتەریك بۆ ئەوێ لە مەودای مامناوەندی و مەودای دووردا لە هەریمی کوردستانیش، بە تاییبەتی بۆ راستکردنەوێ هاوسەنگی هیز، کاریگەری هەبیت بە ئاراستەیی تەندروست، پێویستە ئەم لوتکەیه بە هەدەر نەدریت. لە پیناوە ئەمەشدا لە هەر دوو ئاستی بەغدا و کوردستان دەبێ هەولێ ئەو بەدری کە ئەم لوتکەیه بپاریزێ وە بخریته خزمەت راستکردنەوێ تایی تەرازووی هیز لە کوردستان، بە تاییبەتی کاتیکی ئیستا باس لەهەولێکی دیکە بۆ "چارەسەرکردنی" کیشەکانی هەریمی کوردستان دەکری. هەلبەتە لە بەرامبەر پارتی دەستەوێستان نابێ، بەلکو هەموو هەولێکی دەدات بۆ تیکشکاندنی ئەم لوتکەیه وە هەموو هەولێکی دەدات بۆ ئەوێ هیزەکانی دیکە ئەم لوتکەیه نەکەن بە بنەما بۆ راستکردنەوێ تایی تەرازووی هیز و سوودی لێوێرەنگەن لە سیاسەتکردن بەرامبەر بە پارتی لە هەریمی کوردستاندا. ئەوێشی لێرەدا زۆر گرنگە ئەوێهە کە فراکسیۆنەکانی دیکە ئەم دەستکەوتە وەك حالەتیکی سیاسی بەکار بێن دوور لە وروژاندنی هەست و نەست، چونکە زۆر جار وا هاتۆتەوێ کە پارتی دیمۆکراتی کوردستان لە بەرامبەر دەستکەوتی سیاسییانەیی ئەوانی دیکە پەنای بۆ بزواندنی هەست و نەست بردووە بە ناوی شەهیدان و پێشمەرگە و سەربەخۆیی و ریفراندەم و... هتد؛

٣) سالانیکە پارتی جۆرەها سیاسەتی برسێکردن و توقاندن و... هتد لە کوردستان بەرامبەر هیزەکانی تر، بە تاییبەتی بەرامبەر بە گۆران و یەگرتوو و کۆمەل، بەکار دەهینێ، بەلام ئەمڕۆ ئەم حزبە هەست بەو دەکات کە لە رووی سیاسییەوێ ئەمجارەیان خۆی لە بەغدا "برسی" کراوە، پەراویزکەوتوو، جا گرنگ نییە ئەم پەراویزکەوتنە کاری ئەوانی دیکە بێ یا بژاردەیهکی نادروست و خویندنەوێهەکی ناواقیعیانەیی حزبەکە، واتە پارتی، خۆی بێت بۆ حالەتە سیاسییەکە. گرنگ ئاکامەکەیه، کە ئەویش پەراویزکەوتنی ئەو حزبەیه، کە بە بۆچوونی خۆم ئاکامەکانی بۆ پارتی دیمۆکراتی کوردستان لە پەراویزکەوتنەوێ ٢٣ی حوزەیارنی پار سال کەمتر نییە؛

٤) پیم وایە لە بۆچوونیکێ عەرەبی (واتە عەرەبی عێراقییەوێ)، تەنانەت بگرە نیوێهەولەتیش، ئیتر بێدەسەلات دەرکەوتنی پارتی و پەنابردنی بۆ بایکۆت سیگنال و وێستەگەیهکی گرنگ بوو. گرنگترینیشیان ئەوێهە کە ئیتر کورد لە بەغدا چیتەر لە ژێر هەیمەنە و چەتری پارتیدا نییە، چیتەر ئەسیری بنەمایەک نییە لە سیاسەتکردن کە ئەوانی دیکە دەبێ تەنها و تەنها چاوەروانی بپاری و هەنگاوەکانی پارتی بکەن و لە بەرامبەر

سێبەرە قورسە لەسەر کاری هیزەکانی دیکەى دەرەوہى پارتى زۆر گرنگە، وەک بنەمايەکی نوێى سیاسەتکردن وە نزیکبوونەوہ لە مەسەلەى ھاوسەنگى هیز. رەهەندیکی دیکەى گرنگى ئەم پێشوەچوونە ئەوہیە ئیتر ئەگەر پارتى بە ئامرازەکانى زۆرەملی و پەكخستنى پەرلەمان و... هتد لە کوردستان بۆى چووبیتە سەر بۆ ئەوہى پەراويزیکی سیاسى زۆر لە هیزە سیاسییەکانى دیکە بسەنیتەوہ، ئەوا بە زەرورەت ئەو حزبە ھەمان سیاسەتى لە بەغدا بۆ ناچیتە سەر. نەك ھەر ئەوہ بەلكو ئەمجارەيان ئەوہ پارتى ديمۆكراتى كوردستانە كە لە بەغدا ھىچ پەراويزیکی كاریگەرى و كارتیكردنى بۆ نەماوہتەوہ، جگە لە قەبوولكردنى تالیى كەمىنەبوون و ئۆپۆزىسيۆنبوون و بايكۆتکردن... (٧) تىپەراندنى بودجە بەو شىوہیەى كە كرا، جا جىبەجى بكرى يا نا، پەيامىكى جددیە بۆ ئەنقەرە و كۆمپانىاكانى نەوت كە ئیتر مۆنۆپۆلى پارتى ديمۆكراتى كوردستان بەسەر فایلى نەوتەوہ ئەو جیگیر و بەلگە نەویست و مسۆگەرە نییە! دلەراوكى و نیگەرانی لە لایەن تورکیا و كۆمپانىاكان لە فایلى نەوتدا زۆر كاریگەرى لەسەر تورکیا و كۆمپانىاكاندەبى بەرەو داھاتوو وە دەشكرى ببیتە بنەما بۆ گۆرانكارى لە ھەلوئىستى تورکیا و كۆمپانىاكاندا، كە ئەمەش دواجار دەبیتە ھۆى كیشە بۆ پارتى لە فایلى نەوتدا.

دەرئەنجام

دەكرى دەرئەنجام بلین كە تەنھا ئەوہ گرنگ نییە ئایا كە بودجە تىپەرینراو لە پەرلەمانى عىراق جىبەجیدەكرى يا نا، بەلكو ئەم تىپەراندنە، بە جىكردنەوہى ھەندى برگەى تايبەتى بە ھەرىمى كوردستان، ھەر زوو بوو ھىماى گۆرانكارى لە ھاوسەنگى ھیزدا لە ھەرىمى كوردستان. دەرکەوت ئەگەر پارتى ديمۆكراتى كوردستان بە ھەندى ئامراز و ھۆكار بۆى چووبیتە سەر كە پەراويزى ئەوانى دیکە لە كوردستان تەسك بكاتەوہ، ئەوا لە تىپەراندنى بودجە بەو شىوہیەى كە كرا، دەریخست كە ئیتر لە ئاستى عىراقدا پارتى بە زەرورەت ناتوانیت ئەو ھیزە بالادەست و مۆنۆپۆلكارە بىت.

بەردەوام خەسلەتتىكى ناسیونالیزم ئەوہیە كە ئەم ئایدیۆلۆژیاى ئەو پەرى بواری یاریكردن بە ھەست و نەستى خەلكى تیاى، بەلام لە لایەكى تریشەوہ پڕۆژەییەكیشە بۆ ئەوہى دواجار ماف و ئازادى و خوڤگوزەرانى تاكەكانى نەتەوہیەك بە ئامانج بگەیینى. لەراستیدا یەككیش لە باشترین پیناسەكانى ناسیونالیزم ئەوہیە كە ناسیونالیزم ئەو ئایدیۆلۆژیا و پڕۆگرامە سیاسى و بزوتنەوہ كۆمەلاتیەییە كە دەبیتە ئامرازى راگواستن لەدوخی كۆمەلىك خەلك كە لەسەر بنچینەى ھەست و نەست و ھەندى رەگەزى تر ەب یەكەوہ گریدراون بۆ دوخ و ئاستى بە دەستھینانى بەرژەوہندییە نەتەوہیە بالاکانى ھەر ئەو خەلكە. كیشەییەكى ناسیونالیزمیش، بە تايبەتى لە كۆمەلگا تەقلیدیەكاندا، ئەوہیە كە

زۆر جار ناسیۆنالیزم دەبیتە ھۆی بزواندنی ھەست و نەستی خەلک بۆ ئەوەی ھەر لە جیادا، بەبێ پیشووەچوونیک لە ژيانی خەلکدا، ببیتە ئامرازی پتەوکردن و جیگیربوونی پینگەى کۆمەلایەتى و سیاسى دەستەبژیریك که لە راستیدا لە خزمەتى خۆیاندا دەستیان بەسەر پرۆژەى ناسیۆنالیزمدا گرتوووە و بۆ بەرژەوهندى خۆیان پرۆژەکەیان رافاندوووە. ئەمپرو لە باشوورى کوردستان ئەم مەملانییە بە زەقى لە نیوان دوو پرۆژەى دژ بە یەكتر لەسەر پێیە وە ئەوەى لە بەغدا روویدا بە تێپەراندنى بودجەى عێراق بۆ سالی ٢٠١٧، بەبێ پارتى، ریک بەشینکە لەو مەملانییە. دژایەتییەکەش لەوەدایە که لە کاتیکدا تووژیکى زۆر لە سیاسەتمەدار، رەوشەنبیر، شارەزایان و چالاکوانانى کۆمەلگەى مەدەنى سەرگەرمى ئەوین که چۆن ئەو بەشە بودجەى که پەيوەستە بە ھەریمی کوردستانەوہ لە رووی کردارییەوہ ببی بە سەرچاوەى چارەسەرکردنى کیشەى بژووی خەلک، بەلام لایەنیکى تری ھەمان پانتایی ھەریمی کوردستان خەریکی بزواندنى ھەست و نەستی خەلکە بە مەبەستى کەمکردنەوہى بەھای ئەو شتەى لە بودجەدا بۆ ھەریم بە دەستھاتووہ و دواجار بەلارپیدا بردنى پیشووەچوونەکان بە ئاراستەى لەباربردنى ھەول و کۆششى ئەوانى تر.

لەم سۆنگە تیورییەوہ دەکری بلیین که ماوہیەکی زۆرە پارتى دیموکراتى کوردستان لە رینگای دەستبردن بۆ جولاندنى ھەست و نەستی کۆمەلانى خەلک تا رادەیکە توانیبووی پینگەیکى بەھیز لە سیاسەتى عەمەلشیدا بۆ خۆى مسوگەر بکات. بەلام ئەمجارەيان لە بەغدا "چار" فراکسیۆنى کوردستانی بەبى گویدانە مەترسى ئەوہى که دواجار پارتى دەست بۆ بزواندنى ھەست و نەست دەبات بۆ ئیفلجکردنى ھەولەکانیان، دەستیان برد بۆ سیاسەتکردن وە لەو سیاسەتکردنەشدا خالى لاوازی پارتى دیموکراتى کوردستانیان بە جوانى دەرخت: ئیتىر یا ئەوہتا بەوہ رازى بیت بەشدارى بکەیت لە سیاسەتکردنەکەدا بە پێى قەوارەى پەرلەمانى خۆت یا جاریکی دیکە دەست بەبیتەوہ بۆ ئامرازی یاریکردن بە ھەست و نەست. لەم سۆنگە یەشەوہ ئەو خۆپیشاندانە دروستکراوانەى پارتى لە دەقەرى ھەولیر و دەوک گەواھییە لەوہى که ئەوہى بۆ پارتى دیموکراتى کوردستان ماوہتەوہ بزواندنى ھەست و نەست، که ئیتىر من گومانم ھەیە خودى پارتیش تا سەر باوہرى بەم ئامرازە بیت، چونکە ئەم جارەيان ئامرازەکە لە بەغدا کورتى ھینا و بیکەلکىیەکەى دەرکەوت.

ئەگەر بە راستى ناسیۆنالستیانى کورد دەخوازن پرۆژەى ناسیۆنالیزمى کوردى دواروژى ھەبى، ئەوا گرنگە بە وردى و بە تیگەیشتنیکى مۆدیرن لە نەتەوہ و ئوسولەکانى سیاسەتکردن و ناسیۆنالیزم نزیک ببەنەوہ. ھەست و نەست گرنگە وەک ئامرازی بەیەکەوہ گریدان، بەلام ھەرگیز نابیتە ئەو ئامرازەى که لە رینگایەوہ کورد

بتوانى ئەسپى خۆى لە جيهانى مۆديرنە و (هەندىك جاريش پۆست-مۆديرنەدا) تاووبات: بۆ تاودانى ئەو ئەسپە پيويستيت بە پرۆژەيهكى دەولەمەند، فرە رەهەند و ئەوپەرى يەكانگير لەگەل بەهاکانى کۆمەلگای مرقایهتی هاوچەرخ هەيه. ئەو جگە لەوهی که ئەسلەن هەست و نەستی داگيرکراو لە لایەن تووژیکهوه وه بەکاربردنیان لە خزمەتی خودی ئەم تووژە، بەبى گویدانه بەرژەوهندييهکانى خەلک، دەتوانى ببیتە هوی هەندىک تراژیدیای مروی و شکستی سیاسى بۆ نەتەوه!

لەم بارودۆخەى باشوورى کوردستاندا بە تايبهتی ناهەمواریيهکانى خەلک، وا دەخوازى که لایەنهکان بە رۆحی تۆلەسەندنهوه لە رووداوی تپهپراندى بودجه نزيك نەبنهوه: خەلکى کوردستان و ئەزمونی سیاسى باشوورى کوردستان سوودمەند دەبیت ئەگەر بىت و پارتى لە برى دەست بردن بۆ چەواشەکاری، هەست و نەستی خەلک وه بە لاریدابردنى راي گشتى، دەست بۆ قەبولکردنى ئەوه ببات که ئیتر ئەم هیزه ئەو ژماره سیاسیه نیه که خۆى دەخوازى، بەلکو ئەو تەنها، کهم یا زۆر، يەک لەسەر سى پانتایى سیاسى لە باشوورى کوردستان پیک دەهینى. لە بەرامبەردا بۆ ئەوهی پارتى ئەو بژاردیه قەبوول بکات که لە لایەن "چار" هیزه که دەنگى پیدراوه، ئەوا پيويست دەکات ئەم چوار هیزه خویان لە وروژاندنى هەستی پارتى دور بگرن. هەر چەنده منیش ئەوه دەزانم که باوەر هینان بە پارتى بە ئەوهی که لە بەغدا کراوه بە سوودی هەموو خەلکى کوردستانه نەک هیچ هیز و گروپیکى تايبهتی وه بەم مانایهش ببیتە بەشیک لە جیبه جیکردنى برگهکانى بودجه کاریکی ئاسان نییه: أ. بەرژەوهندييه حزبیهکانى پارتى لەگەل شەفابوونى مەلەفى نەوت يەکانگير نین؛ ب. پارتى کۆمەلک ئیلتزامى بەرامبەر تورکيا و کۆمپانیاکان هەيه که رزگاربوون لییان ئەو ئاسانه نییه، بەلکو تەنانەت ئەستەمیشه.